

Kako medije ponovo učiniti velikim?

Nedavno sam u Geteborgu prisustvovao konferenciji pod naslovom: „Kako medije ponovo učiniti velikim?“ To je pitanje za najmanje milion dolara, ali odmah da kažem da ja nemam taj novac.

Pratio sam sa zanimanjem izlaganje vrlo poznatih novinara i novinara čija sam imena prvi put čuo, velikih TV zvezda i blogera koji tek stvaraju ime i poznatost, novinara iz štampanih i novinara iz digitalnih medija. Govorili su različito, uglavnom opisujući sadašnje stanje, a vrlo retko se odlučujući da ponude sliku predstojeće medijske budućnosti ili pak upotrebljiv predlog za promenu sadašnjeg stanja u kome nije dobro ni medijima, ni onima koji medije prate. Međutim, jedno je bilo zajedničko skoro svim učesnicima, nezavisno od njihovih profesionalnih izazova i utemeljenja, od prirode medija ili javne akustike koja im je svojstvena. To je jedan tip povlačenja, skepse, defanzive. Opis stanja umesto predloga za prevazilaženje. Energije kritike umesto energije promene. Varijacije, naravno, postoje, ali one ne menjaju sliku koja je stabilizovana ne samo na ovakvim konferencijama već i u javnim i privatnim razgovorima o medijima.

Nimalo čudno i prilično realistično. Štampane medije su uveliko napustili oglašivači. Oni odlaze prema digitalnim medijima i društvenim mrežama prateći navike svojih potrošača. Digitalni mediji imaju sve veću popularnost, ali nju ne prati adekvatna produkcija, niti se digitalni mediji menjaju jednakom brzinom koju zahteva senzibilitet digitalnih generacija.

Još je veći problem što su medije napustili čitaoci. Štampani mediji su u posebno velikoj opasnosti. Kriza medija i kriza njihovog odnosa sa čitaocima proističe iz inflacije informacija kojima su čitaoci obuzeti iz svih uređaja kojima raspolažu. Informacije su svuda oko nas, jedini je problem kako povodom tolikog broja informacija oblikovati smislenu i koherentnu interpretaciju.

Obilje informacija nije donelo srazmerno isu količinu znanja, solidnosti i pouzdanosti, ali je promenilo navike potencijalnih čitalaca. Oni sada informacije u najvećem broju slučajeva ne proveravaju, niti traže, informacija pronalaze njih, dok brzina informacija postaje važniji uslov od njihovog kvaliteta i pouzdanosti.

Ostavljajući bez čitalaca i oglašivača, mediji su ostavljeni na milost i nemilost različitim izvorima moći, političke ili ekonomske, sada svejedno, ako su danas izvori tih moći uopšte različiti. Pritisak moći nastoji - i u tome ima lepog uspeha - da medije pretvori u oruđa propagande. Sve je više medija koji autorski i urednički prostor pretvaraju u slabo ili nimalo prikrivene oglase. To, međutim, neće rešiti nijedan problem medija, a mislim da sve manje pomaže i učvršćivanju struktura moći.

Mediji neće postati veliki tako što će, jedan po jedan, svi pokušavati da postanu tabloidi. Tabloidi se ne mogu pobediti u količini tabloidnog sadržaja, ta bitka je unapred izgubljena. Može se biti različit. Mediji neće postati veliki ni tako što će u štampanu formu prevoditi digitalne obrasce: velike naslove smo već videli, a fotografije će uvek govoriti više u digitalnom nego u štampanom obliku.

Možda treba krenuti od čitalaca koji žele ozbiljne, analitične, problemske, dobro pisane i, zašto da ne, dugačke tekstove. Ima informacija, ali nema dovoljno razumevanja. Tu počinje uloga medija. Ekskluzivnost nije manjak garderobe neke pevačice ili neke bloggerke, nego tekst u kome postoji strasti, znanja i umeća kao da se piše neka dobra pesma ili neki prvorazredni roman.

Ali kao što ne treba potcenjivati čitaoce, tako ni čitaoci ne treba da očekuju čudo od medija. Nikada nije bilo teže ni medijima, ni novinarima, najpre sa stanovišta smisla samog posla. Do tog smisla oni mogu doći samo u savezu sa čitaocima, čitaoci tu ne mogu da budu ni nedužni, ne neutralni. Ako njih bude, za njima će doći drugo razumevanje uloge medija, drugačiji status novinara, pa čak i oglašivači.

Gojko Božović

Klaudio Magris

Desničarska Austrija, ogledalo nezadovoljstva koje se širi

Austrija je sada zaražena istim onim nezadovoljstvom koji se, poput epidemije, širi tolikim zemljama našeg sveta, rizikujući da ga pretvori u svet koji više nije naš. Oduvek rastrzana snažnim protivrečnostima, ova mala zemlja već je doživela divljanje nacionalizma i fašizma.

Na mirovnoj konferenciji u Parizu, nakon Drugog svetskog rata, dok je De Gasperi, krajnje dostojanstveno, govorio da oseća kako je sve protiv njega kao predstavnika Italije, Austriji je odavana počast kao žrtvi nacizma i aneksije, anšlusa. Andreotti je navodno ironično izjavio da ga to čudi, jer se, kako je govorio, dobro seća ključnih gomila, uključujući i eminentne kardinale, koje su dočekale Hitlerov ulazak u Beč marta 1938. Čak je i referendum o aneksiji zaključen jednoglasno.

Beskorisno je prizivati dvojaku dušu Austrije, očaravajuće višenacionalno carstvo, premda rastrzano snažnim protivrečnostima, sa svojom velikom i otvorenom kulturom, i onu mračnu Austriju mnogobrojnih pretećih zatvorenosti. Nakon 1918. i raspada carstva, Austrija se zatekla poput glave amputiranog tela, s poremećenom političkom fiziologijom koja je naročito i haotično snažno doživela protivrečnosti što su razdirale i širile zarazu čitavom Evropom. Divljanje nacionalizama, fašizama različite vrste - zastrašujuće pogrešnih odgovora na realne probleme s kojima razne demokratije nisu umele da se suoče - dok je sve nemilosrdniji sovjetski komunizam neposredno ili posredno slabio demokratski socijalizam.

U onih dvadeset godina između dva svetska rata novorođena Republika Austrija doživela je građanske ratove i vojne sukobe između različitih formacija, fašističkih, komunističkih, uopšteno nacionalističkih, sve one jedne protiv drugih. Godine unutrašnjeg rata, zapaljena Palata pravde u Beču 1927, krvave represije ministra Šobera. Austrofašistički kancelar Engelbert Dolfus bombardovao je pobunjeni „crveni Beč“, Beč radničkih kvartova, čija je čovečna grad-



nja jedna od vrlina političkog humanizma. Nacisti su ubili fašističkog kancelara. Austrofašistički režim koji su patetično branili odredi što ih je Musolini 1934. postrojio na granici - tada veoma kritički nastrojen prema Hitleru - stvorio je lagere u koje su zajedno zatvarani nacisti, komunisti, liberali, socijalisti. Sve je to ostavilo rane i otrovne otpade u ovoj maloj zemlji, jednako kao i u drugim zemljama. Bez obzira na to, mala Republika Austrija napisala je, nakon Drugog svetskog rata, čuvene stranice o socijalnoj zaštiti, neophodnom preduslovu svakog reda i mira. Austrijski *Welfare* načinio je, svojevremeno, od Austrije možda „najeuropskiju“ zemlju, jer *Welfare* - koji je u Austriji imao i svojih preterivanja, na duže staze fatalnih po zemlju - jeste par excellence evropska tvorevina, ljudski i politički proizvod koji je Evropa podarila svetu.

Austrija je sada zaražena istim onim nezadovoljstvom koji se, poput epidemije, širi tolikim zemljama našeg sveta, rizikujući da ga pretvori u svet koji više nije naš. Današnji pobednici nisu protagonisti, oni su fenomen, groznica, povratak najgore prošlosti zadojene još dramatičnijim opakostima sadašnjosti. Oni su naše ogledalo u kojem nam lik nije najprijetniji. Nije to iver, već balvan u oku Evrope. Finis Austriae? Kao što je rekao kancelar Šušnig, napuštajući zemlju nakon anšlusa: „Bog neka čuva Austriju.“ I ne samo Austriju.

Prevod sa italijanskog: Nataša Gavrilović

Autor je poznati italijanski pisac, redovni kolumnista *Corriere della Sera*, autor slavnog romana *Dunav* i romana *Obustavljen postupak koji su na srpskom jeziku objavljeni u izdanju Arhipelaga.*

Đerđ Konrad

Pljačkati ili učiti?

Liderska država je nespojiva s građanskom demokratijom. Služiti nabusitog vođu je neukusni kukavičluk.

Mi smo ovde većinom evropski građani, ali kakvi smo ljudi?

Simbol Evrope je čovek okrenut učenju.

Ova glagolska imenica (učenje) jeste osnova sistema vrednosti i tajna razvoja. Ili ako vam se više dopada: jeste *sam identitet*.

Čovek uči iz tajni prirode koje se kriju u njemu i izvan njega.

Istraživanje jeste učenje koje znači kritičko čuvanje, korekciju i dalje razvijanje svega postojećeg.

Čovek koji uči ume i da se pokaje, i ume da uči na svojim greškama.

Uči da poštuje drugog čoveka i samog sebe kao subjekta koji ume da vlada sobom.

Upoznaje svoju sredinu, svoj teren, spoznaje svoje mogućnosti, ume da izvuče pouke iz svog zaostajanja, hoće da postigne više rezultata s manje napora, usavršava i brusi svoje alate, svoje instrumente i metode.

Suprotnost čoveku-učeniku jeste čovek-svadjljivac, koji uvek daje sebi za pravo, drugima - ili određenoj grupi drugih - nikad. Nije u stanju da se kritički osvrne na sebe, za sve nevolje okrivljuje druge, stalno se žali, proklinje, preti, naduva se i na taj način uverava sebe u svoje snage.

U istoriji Evrope bilo je jedno poduže razdoblje u kojem se više isplatio ratovati i živeti od pljačke nego od poštenog rada.

Pljačkaši su za kratko vreme mogli da dobiju mnogo, i ova teza se odnosi i na ratove iz prošlog, 20. veka.

Ovo razdoblje okončala je Evropska unija.

Dakle, pljačkati ili učiti?

Sinonimi za pljačku su: prinudni rad i korupcija; sinonimi za učenje: istraživanje, umetnost i igra.

Borba je ideal svakog čoveka koji se radije svađa nego što uči.

Sveti rat u ime vere, nacije ili svet-ske revolucije: jeste apoteoza borbe.

Postoje kulture lenjog uma, kulture koje odbijaju duhovna nadmetanja i koje svaku kritiku doživljavaju kao zlomislena čangrizanja - u takvim kulturama takav čovek je normalan.

Tamo gde su u modi maskirne uniforme i nošenje oružja, tamo učenje nije u modi.

Umesto škole, uobičajeno je ma-hanje zastavama.

Države Evropske unije se civilizuju, ali nisu nenaoružane.

Čuvaju svoju bezbednost, ali ne paradiraju svojim naoružanjem, na defileima, gazeći strojevi korak, ne dižu noge u zadivljujuće visine.

Kao prijateljski savet predložio bih autokratijama: manje nadutosti i besa, više učenja.

Ljudi imaju, kao što imam i ja sam, uostalom, različita samoodređenja ili, ako nam se više dopada, različite identitete koji se ili slažu ili se sukobljavaju.

Identitet je samoodređenje, predstavljanje.

Identitet je ono što prihvatam od prideva dobijenih od drugih, i što jednoznačno i osećam kao svoje.

Brojni su mogući identiteti.

Prema onome čime se sada bavim, meni se čini da sam - pisac.

Svaki zanat i svaki identitet se uklapa u neku hijerarhiju, već prema tome koliko je koji važan za njegovog nosioca.

Od svih njih neki su pri samom vrhu, neki su pak niže.

Kralj je u višem rangu od drvoseče.

Ali je posve moguće da kraljica ne voli kralja, dok drvoseču voli njegova žena.

Da li to znači da je na hijerarhijskoj lestvici ljubavi drvoseča na višem mestu nego što je kralj?

Isto je to moguće i u relacijama pametnog i glupog ili lepog i ružnog.

Postoje i ponosni i skromni identiteti.

Kad bih se vratio u vremenu sedamdeset godina unazad, mogao bih da budem ono što sam bio, učenik Madačeve gimnazije u Budimpešti, s prihvatljivim rezultatima.

Štaviše, ako bih počinio nešto nedolično, a kakvu je nedoličnost smeo da učini jedan od mojih školskih drugova, da se u susednoj ulici ljubaka sa ženom direktora gimnazije, možda bi se gorke konsekvence ovih slatkih trenutaka otelotvorile u tome što bih bio, iz ovog ili onog razloga, izbačen iz škole.

Ali, pored svega toga, mogao bih mirne duše da ostanem stanovnik Budimpešte, mađarski državljanin, štaviše, i evropski državljanin, uz to i smrtnik, poput svakog drugog čoveka.

Uobičajeno je rangiranje pripadnosti, već prema tome, kakvu bismo kojoj važnost pridavali.

Ja jednoj, ti drugoj.

Ljudi su u stanju da promene svoj spoljni izgled, adresu, državljanstvo, veroispovest, profesiju, porodično stanje, svoja interesovanja, svoje težnje i svoje animozitete, štaviše, i svoj pol.

Čovek je u stanju da promeni većinu svojih karakteristika u smeru

koji bi za njega bio povoljniji ili nepovoljniji.

Mogu da budem vlasnik jedne lepe kuće, i mogu da budem beskućnik.

Mogao bih da poštujem komšiju, ili da mu razbijem nos.

Čoveka, naročito evropskog čoveka, čini sve složenijim splet identiteta.

Kad sam 1988. godine u Sjedinjenim Američkim Državama, u *Colorado College*-u studentima književnosti držao nastavu o evropskom romanu, često sam koristio pojmove vremenska kultura i prostorna kultura.

Koliko godina imaš iza sebe i koliko ima otvorenih milja oko tebe?

Ova naša evropska kultura, tek donekle različita od američke, stara je otprilike dve-tri hiljada godina, stešnjena na relativno malom prostoru, u neprestanoj refleksiji o svojim ljudima, a koja neće biti okončana, dok god smo mi, ljudi, ovde.

Opravdano je, dakle, da o evropskoj kulturi govorimo kao o nekom koherentnom živom biću, i da samim tim olakšamo kako Evropljanima, tako i ljudima izvan Evrope dostupnost evropskim kulturnim dobrima.

Izbor i zajednički pogledi jesu u interesu udružene Evrope kako bi znala čime raspolaze.

I to: od kad šta postoji?

Od pre trista godina? Tri hiljade godina?

Ova duža i dublja vremenska dimenzija je evropska imovina.

Evropska književnost je dostupna u svim iole boljim bibliotekama širom sveta, a i na našim policama su uredno poređani po abecednom redu antički i moderni pisci.

Mnogi čitaoci i putnici imaju svoju imaginarnu, zamišljenu i viđenu Evropu; i kad čuje neke geografske toponime: smesta će i da vidi nešto pred sobom.

Nije naročito korisno razglabati o tome da li Evropa treba da postoji ili ne treba da postoji.

Ova rasprava postaje komična čim bacimo pogled na gustu mrežu linija letova vazduhoplovnih kompanija.

Pomirimo se sa činjenicom da Evropa postoji.

Naglašeni je rečeno: mi smo Evropa.

Morao bih da posumnjam u sopstvenu zdravu pamet ako ne bih umeo da cenim ono šta smo dobili sa Unijom.

Odjednom nas je oko pola milijarde, jeste sjajno, mada je pomalo i zastrašujuće.

Samo da imamo vremena da obilazimo ovaj ne baš mali posed, i pri tom bismo često morali ponavljati: *nice to meet you*, ili: *drago mi je*.

U detinjstvu sam morao da strahujem za svoj život od drugih Evrop-

ljana, i to ne od kojekakvih primitivnih plemena.

Masovna ubistva i visoka kultura, pokazalo se, mogu da idu zajedno.

Današnji Evropljani verovatno ne bi rekli da je u ime neke uzvišene ideje opravdano i nužno ubijati druge ljude.

Ne bi neometano mogli da uče svoju decu da se ponose očevima i dedovima koji su za uspešno izvedena ubistva dobili odlikovanja.

Ne bi u današnjoj Evropi naišla na simpatije ni ona misao da je za bezbednost države neophodno zastrašivanje njenih građana.

A to znači da na ovom našem kontinentu ne poznajemo nijednu višu vrednost od slobode građana, premda u većem delu mog života nismo to učili u školi, već upravo suprotno.

Veselimo se s našim uspomena.

Ako je i bunar vremena bez dna, pozajmivši ovu metaforu od Tomasa Mana, pogledavši u ne baš toliko duboki bunar mog sećanja, vidim ne samo lepu, dobru i razboritu Evropu već i onu odvratnu, zlu i mahnitu.

Oprezno, dakle, sa evropskim identitetom.

Pravi antonim za razmetljivost, za hvalisanje nije, međutim, zgađenost nad sobom, nego jasnovidost.

Da li se za Evropu može reći, kao za njenu osobitost, da je lepa?

Lepi kontinent?

Ne bismo bili daleko od istine sa ovim laskavim rečima.

Ali i ostali su lepi: svaki na svoj način.

U svakom slučaju, u Evropi imamo, po kvadratnom kilometru, najviše ljudskih dela i istorijskih uspomena, a naša istorija je propraćena potrebom za stvorenim lepotama.

Verbalni kontinent koji se služi obiljem reči: sami sebe opisujemo, pišemo dnevničke, legitimisemo i kritikujemo sebe, iza svakog iole važnog događaja ostaje pisani trag.

Ovde više reči, više citata i analiza obuhvata ljubav i konzumiranje hrane, politiku i književnost nego bilo gde drugde.

Razmišljamo o sebi koristeći evropsku tekstualnu i likovnu tradiciju. Živimo u mitologiji koju su nam baštinili pisci i umetnici. Stara pitanja postavljamo sebi u uvek novim oblicima.

U njima je pak lepo baš to što nemaju *definitivna rešenja*.

Mnogojezična Evropa uspeła je, zahvaljujući prevodiocima, da postane kulturna tkanina, i zbog toga bi baš književni prevodioci mogli da budu miljenici evropske kulturne politike.

Evropska kultura, usled njene sveopšte radoznalosti, jeste receptivna kultura. Evropa je svoju snagu, moć i

uticaj stekla zahvaljujući svojoj radoznalosti prirodi, tome - iako im opada broj - što još ima među nama strastvenih čitalaca.

Sušтина Evrope je radoznalost (koja je možda ponajviše oprostajni greh i najdraža vrlina), ta već uzorna glad za učenjem i istraživanjem, ta želja za razumevanjem, taj hedonizam uma.

Evropska specifičnost jeste živi dijalog novatorstva i poštovanja tradicija, gutenbergovska revolucija, usled koje su knjige izašle iz samostana, i pojava samostalnih ostrva intelektualaca.

Evropska kultura nema granice, ona je prisutna svuda u svetu: na univerzitetima, u bibliotekama, koncertnim dvoranama, i u sve većem izobi-

Globalna integracija i, unutar nje, evropske integracije, sviđalo se to nama ili ne, biće ostvarene.

Postoje takve intelektualne profesije čiji protagonisti već odavno rade zajedno iznad svih granica i koji mogu sa aspekta celine da posmatraju delove.

Postoje institucije i gradovi koje možemo shvatiti kao svetske radionice.

Sve dok su ljudi radoznali, sve dok žele znati šta se dešava njima samima i drugima, sve dotle će biti potrebna i reč književnika, što znači da će biti i interesovanja za temeljnim, dakle, zanimljivim pričama.

Možemo i čitajući da odemo u druge gradove i da posetimo druge ljude, zato i nemamo razloga da se

svojim bićem od raspoloženja države ili drugih dobrotvora, s druge strane može da se osloni na trajne potrošačke sklonosti, na raznovrsne potrebe privatne kupovne moći.

Svetska književnost i, unutar nje, evropska književnost, autoportret evropskog građanstva, postala je markantna stvarnost tokom poslednja dva veka i naročito u drugoj polovini 20. veka, jer ideji svetske književnosti svetsko knjižarsko tržište obezbeđuje egzistencijalnu osnovu.

Na tragu istočnoevropskih društveno-političkih promena, nepretenciozna, jeftina književnost, doduše, prisvaja veći deo novca i vremena namenjenog čitanju, ali jedan deo preostaje i takozvanoj visokoj kulturi, delima neupitne vrednosti i svestremenom, skoro klasičnom repertoaru koji će pronaći svoje kupce, kao svaki drugi kvalitetni proizvod, od kaputa do vina.

Svako je zainteresovan za primat, za dominaciju neke dimenzije ili nekog tipa identiteta.

Ja, na primer, više cenim književnu kulturu od fudbalske kulture.

Štaviše, nalazim da su pisci zanimljiviji od političara.

Većinom su mi dosadni pobednici različitih političkih nadmetanja, moje kolege-pisci, međutim, nisu dosadni.

Zbog toga sam i jednu svoju knjigu naslovio kovanicom: *Antipolitika*.

Plašim se političara, u stanju su da mi zagorčaju život, ja ne bih umeo, niti bih voleo da im priređujem slične neprijatnosti.

U odnosu na razmetljivost nas, pisaca, umetnika, razmetljivost političara je neuporedivo bučnija, izaziva veću nervozu, pobuđuje strahove.

Tako da, dame i gospodo, dragi savremenici u Evropi i na drugim kontinentima, u nedostatku boljeg želim vam svima ugodnu tišinu razmišljanja.

Da sam političar, u prvom redu bi me zanimali problemi države.

Po mom mišljenju, među raznim čovekovim atributima mesto prebivanja je izuzetno važno, naime, to da *negde* jeste.

Budući da svi živimo u nekoj državi, ne volim patetično isticanje jedne u mnoštvu mojih karakteristika, državu na čijoj teritoriji stanujem.

I pogotovo ne volim, ako u čoveku koji je na čelu države, ili zajednice država, jednog bloka, uočim da bi svojim odlukama mogao da naudi i meni, i svima drugima za koje se plašim da bi mogli biti njegove žrtve.

Ne bih voleo da mi život i smrt zavisi od prosvetljenih genija, svetaca.

Mogli bi možda i da mi prekrate život, dok ja, čak i ako bih hteo, ne bih mogao uvaliti druge u goleme nesreće, i zato se meni više i dopadaju ravnopravni građanski odnosi

nego obožavanje ili mržnja, upravljena prema vođama države a čiju apoteozu označava metafora liderske države - bio je to Hitlerov kompliment samom sebi, izvinjavamo se ostalim diktatorima na odsustvu pomena njihovih imena.

Ako sve zavisi od vođe, onda je on taj koji prožima celu državu, onda će sve da bude onako kako on hoće, može mirno da prenese svoj pogled na masu i da kaže u sebi: svi ste vi moji mali zekani i zečice.

Ja ću reći šta ste vi.

A reći ću i šta sve niste, odnosno šta sve ne bi trebalo ni da vam pada na pamet da budete ako želite dobro sebi.

Pitanje je, dakle, koliko ceniš, načelno, ovu ili onu dimenziju, već prema tome koliko je koja od njih, po meni, opasna.

Gradonačelnika se ne bojim naročito, pozdravljamo se na ulici, malo je verovatno da bi mogao da me strpa u zatvor.

Negovanje atmosfere ravnopravnosti, jednakosti, jeste *sine qua non* uzajamnog poštovanja i, možda, uzajamnih simpatija.

Ukratko, pitanje je da li sam ja uopšte civis, odnosno građanin, odnosno čovek koje ima pravo na poštovanje.

Kao građanina, šta me interesuje?

Kojih bi nadređenih trebalo da se čuvam?

Kao pisac, eventualno, od klasika profesije, ako sam u nešto nesiguran, oni su moji nadređeni - na polici za knjige.

Naš odnos može da bude ogledalo moje ličnosti koja je, protokom vremena, izložena menama.

Mogu da menjam svoj identitet, postoje umetnici preobražavanja, promene, i postoje hohštapleri, pisci su retko takvi.

Građanin je relativno stabilan, prevrtljivost nije njegov ukras.

Ustaljenost je kod njega na ceni, kameleon nije građanski ideal, na njega nije moguće računati, sva je prilika da će te preveslati, danas je ljubazan, sutra već neće biti.

Liderska država (*Führerstaat*) je nespojiva s građanskom demokratijom.

Pobednički lider i samosvesni građanin se međusobno ne podnose, s obzirom na to da vođa sve druge tretira kao sredstva, dok slobodan čovek neće da bude ničije sredstvo, i zato građanin doživljava vođu kao nevolju, kao pretnju.

Služiti nabusitog vođu je neukusni kukavičluk.

Prevod sa mađarskog: Arpad Vicko

Autor je poznati mađarski romansijer i esejista, dugogodišnji predsednik Međunarodnog PEN.



lju na internetu, tako da je njen uticaj, njeno ozračje univerzalnije i stoga je i više cenjeno od evropske politike.

Izuzetnost Evrope se krije u širokoj raznovrsnosti samostalnih, jedinstvenih priča, u originalnim misliocima i delima.

Evropska kultura mora da jača upravo ovaj svoj karakter, to što je u njoj najbolje: poštovanje kreativnih ličnosti.

Jedna od karakteristika zrele ličnosti jeste promišljeno sećanje.

Mogli bismo samo da se radujemo ako bismo sebe mogli smatrati zreloom ličnošću, jer bismo držali naše uspomene budnima, i istrajno bismo o njima razmišljali.

Evropski čovek je više moderator nego profesor, postavlja pitanja, suočava različita iskustva, i uključuje studente sa svih kontinenata u širu razmenu mišljenja.

Problem ponekog mesta sve više postaje problem celog sveta.

Evropska kultura je jedna od avangardnih radionica svetske kulture.

Pitanje je: da li je Evropa u stanju da prevaziđe krute ograde nacionalne države?

Sjedinjene Američke Države, premda su globalna sila, specifične tačke gledišta američke nacije usklađuju sa aktuelnim stanovištima sveta.

plašimo da će druga uživanja, drugi mediji i žanrovi ugroziti našu profesiju - roman. Neće ga ugroziti ni njegova vlastita inflacija.

Pravog i autentičnog nikad ne može da bude previše, naravno, onog što je bezmalo pravo uvek ima više.

Sve što je jezgrovito, gusto, neprepoznatljivo, naći će svog potrošača. Ako ima jeftinih alatki za pisanje, iskušenje neće zamreti: pozabavimo se time, ispričajmo nešto u pisanoj formi.

Onaj ko je iz profesije osetiće već posle nekoliko stranica da li drugi autor poseduje bogatiji svet nego on, ili je siromašniji, da li uopšte ima u glavi bilo kakvu privatnu svojinu, i da li ima blaga ispod površine prividnog siromaštva.

Kolege povezuje ljubav i nadmetanje.

Koliko je meni poznato, prodaja štampanih i elektronskih knjiga u celom svetu je u porastu, raste i broj onih koji znaju da čitaju.

Širom sveta se pojavljuju nova tržišta knjiga, i ta tržišta su povezana mnogobrojnim nitima.

Knjižarstvo u uslovima tržišnog privređivanja uživa relativno skromnu spoljnu podršku, najčešće mora samo da opstane na svojim nogama.

I upravo ta okolnost mu pridaje neku vrstu čvrstine: ne zavisi čitavim

Međunarodni PEN: Ključno je da novinari rade bez zastrašivanja

Demokratski izbori nisu mogući kada vlade onemogućavaju ili gase slobodu izražavanja tokom izborne kampanje.

Međunarodni PEN izuzetno je zabrinut zbog povećanog ograničavanja prava na slobodu izražavanja i mišljenja u Kataloniji tokom i nakon referenduma o nezavisnosti od 1. oktobra 2017. godine. Kako se predstojeći regionalni izbori 21. decembra približavaju, PEN je naročito uznemiren zbog izveštaja o neprimerenom stepenu uznemiravanja i nasilja nad novinarima.

„Da bi bilo koji izbori bili slobodni i poštteni, ključno je i nedvosmisleno da novinari mogu da rade bez uznemiravanja, zastrašivanja i neprimerenog mešanja, kako bi mogli da deluju slobodno, da razgovaraju sa svima s kojima žele i pišu ono što žele. Mediji imaju legitimnu ulogu u demokratiji: kao čuvar, kao platforma za predizborne dijaloge, kao otvoreni forum za raspravu i kao javni edukator, tako da građani mogu u potpunosti i značajno učestvovati na izborima.

Način na koji je španska

Međunarodni PEN posebno naglašava pogoršanu klimu za slobodu štampe. Rastuća polarizacija u raspravi oko katalonske nezavisnosti ima direktan uticaj na slobodu medija, koju karakteriše nedostatak uravnoteženog izveštavanja o obe strane u raspravi, uključujući i javne radiodifuzne usluge.

Međunarodni PEN je već izrazio zabrinutost zbog korišćenja pravosudnih mera za sprečavanje demokratske rasprave u Kataloniji i korišćenje u nekim slučajevima pritvora za krivično gonjenje zbog nenasilnog izražavanja političkog mišljenja.

„Demokratski izbori nisu mogući kada vlade onemogućavaju ili gase slobodu izražavanja tokom izborne kampanje“, rekao je Marjan Strojjan, predsednik PEN-ovog komiteta *Pisci za mir*. On je dodao da „španske vlasti moraju pokazati uzdržanost i prihvatiti da i separatistički govor može doprineti pluralizmu i mora se tolerisati u demokratskom društvu, sve dok to ne podstiče nasilje“.

Međunarodni PEN naglašava važnost neometane slobode izražavanja i slobode štampe kao kamena temeljca demokratskog društva. U kontekstu predstojeće izborne kampanje koja počinje 6. decembra 2017. godine, PEN poziva španske i katalonske vlasti da:

- preduzmu neophodne mere kako bi osigurali slobodne i poštene izbore, uključujući naročito mere u vezi sa medijima;
- obezbede da novinari mogu obavljati svoj posao bez ometanja;
- garantuju pristup medijima i osiguraju nepristrasno pokrivanje i jednak tretman svih političkih partija od strane javnih servisa;
- uzdrže se od korišćenja pravosuđa kao instrumenta za suzbijanje slobode mišljenja, izražavanja i rasprave;
- preduzmu neophodne mere za stvaranje klime pogodne da katalonski narod mirno izrazi svoja politička mišljenja, uključujući i samoodređenje.



vlada do sada reagovala na krizu

uzrok je zabrinutosti i to je u suprotnosti s porukom koju Španija – poput Evropske unije – prenosi drugim zemljama sa problematičnim i sumnjivim izborima. Demokratija počinje kod kuće“, kaže Salil Tripathi, predsednik PEN-ovog komiteta *Pisci u zatvoru*.

Nakon verodostojnih i dobro dokumentovanih izveštaja o prekomernoj upotrebi sile od strane organa za sprovođenje zakona na dan glasanja – što zahteva temeljnu i nepristrasnu istragu od strane nezavisnog stručnog tela –



Ljudmila Ulicka

Možda je prekasno?

Glavna opasnost za demokratiju je to što ona u okolnostima autoritarnog režima lako postaje „upravljiva“...

Moja stara razmišljanja govore da je priroda države poput prirode kancera. Demokratija, koja ima i svoje opasne strane, ipak je jedini mehanizam koji se može boriti protiv ove inherentne osobine bilo koje države. Postoje strogo ograničene dužnosti koje društvo delegira državi, vladi, ljudima na vlasti. Država podstiče metastazu u onim oblastima koje joj ne pripadaju, u kulturi, potčinjavajući je svojim interesima, u privatni život ljudi, nastojeći da manipuliše njihovom svešću. Što je veći nivo demokratije, to je veća garancija kontrole društva nad državom. U naše vreme, kada postoji moćni mehanizam za upravljanje velikim masama posredstvom sredstava masovnog informisanja, država nastoji da preuzme kontrolu ili uzurpira sve medije. Upravo to se desilo u mojoj zemlji. To je glavna opasnost za demokratiju – u okolnostima autoritarnog režima, ona lako postaje „upravljiva“...

Danas ne biramo između rata i mira, već između rata i potpunog uništenja čovečanstva. Svet danas nije podeljen na crne i bele, Jevreje i Arape, muslimane i hrišćane, bogate i siromašne, obrazovane ili neobrazovane, nego na oni koji to razumeju na one koji to odbijaju da shvate.

Civilizacija se našla u bezizlazu: agresiju, koja je svojstvena prirodi čoveka, nije ukroćena dostignućima nauke, obrazovanja, znanja i umetnosti. Čini se da kultura može da ukroti ovu samoubilačku strast za samouništenjem, ali plašim

se da čovečanstvu više nije ostalo vremena... Sama po sebi civilizaciji njena izvanredna tehnološka dostignuća ne znače ništa osim mogućnosti da izvedu potpuno uzajamno uništenje u kratkom vremenu. Mi više ne možemo da svalimo krivicu na mistične sile zla, na Đavola s njegovim slugama – u filmu *Faust* velikog režisera Sokurova čoveku je data nova dijagnoza za koju Gete nije znao: zlo koje živi u dubinama ljudske duše nadmoćno je u odnosu na sve što hrišćanska teologija pripisuje Đavolu.

Čovek je pobedio Đavola po koncentraciju zla i ne treba se oslanjati na zastarelu koncepciju o infernalnoj prirodi zla, mi to zlo stvaramo sopstvenim snagama. Setimo se imena onih koji su podigli glas protiv Prvog svetskog rata – na Štefana Cvajga, Oskara Kokošku, Bertu fon Cutner. To je bila beznačajna manjina, ali niko danas ne može da predvidi kako bi tekao razvoj Evrope da je tu tačku gledišta prihvatila većina tadašnje inteligencije.

Svojevremeno je austrijski predsednik Hajnc Fišer izgovorio reči od velike važnosti: „Danas nema takvog protivljenja između kulture i politike. Ljudi kulture često se bore protiv politike, protiv neonacizma. Politika i kultura su kao partneri u dugogodišnjem braku: svađa, konflikt, ali ne mogu jedno bez drugog; veoma je važno da umetnici zadrže kritički stav prema stvarnosti.“ Kroz ove reči politika prvi put u mom sećanju apeluje na kulturu. Možda je prekasno.

Prevod s ruskog: Dragan Bojović

